

Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w latach 2011-2012

ROK SPRAWOZDAWCZY 2011

W Dziale Dokumentacji Zabytków w 2011 r. pracowało trzech pracowników merytorycznych: Arleta Majewska – kierownik Działu, (stosunek pracy rozwiązany z dniem 25 września 2011 r.) Andrzej Bierca – adiunkt muzealny oraz Agnieszka Matwiejczuk – bibliotekarz.

Zbiory

Pan Mariusz Jankowski przekazał do zbiorów Działu następujące kopie planów (z zasobów: PKP S.A. Kolejowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Szczecinie): *Plan Stacji Kolejowej w Kluczewie (Bahnhof – Klützw)*, skala 1:1000; *Plan Stacji Kolejowej w Stargardzie (Bahnhof Stargard in Pommern)*, skala 1:2000, 1913/1916 r. (kserokopia wielkoformatowa); *Plan Stacji Kolejowej w Stargardzie z terenami przyległymi do torowisk (Lageplan Bahnhof Stargard in Pommern)*, 1942/1943 (kserokopia wielkoformatowa).

Od Pana Stanisława Wencla wpłynęły do zbiorów Działu materiały dotyczące zamku w Pęzinie: *Pęzino zamek. Dokumentacja powykonawcza z prac budowlano-konserwatorskich 1979-1990*, Szczecin 1990 wykonana na zlecenie WKZ w Szczecinie (opr. K. Kalita-Skwirzyńska, fot. G. Solecki); *Pęzino zamek. Dokumentacja fotograficzna*, [1979], fot. A. Smolny, (69 fotografii, w tym 16 fotokopii archiwalnych); *Historia zamku w Pęzinie* (maszynopis) w j. polskim i niemieckim, kserokopie zdjęć ze zbiorów PKZ oddział w Szczecinie oraz 13 zdjęć zamku przed odbudową.

W 2011 r. Pan Peter Jensen z Elmshorn przekazał do zbiorów Działu dwie fotografie: Widok kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela od strony południowo – zachodniej (wym. 17 x 25 cm), sprzed 1945 r. i Kanał Młyński wraz z Bramą Młyńską (12,5 x 12,5 cm), lata 70. XX w.

Ponadto zbiory Działu wzbogaciły się o jeden egzemplarz *Gminnej Ewidencji Zabytków* oraz *Gminnej Ewidencji Zabytków – Zabytki Archeologiczne*.

Zbiory fotograficzne Działu powiększyły się także o dokumentację zabudowy zabytkowej Stargardu i zmian w architektonicznym krajobrazie miasta, wykonaną w omawianym roku przez pracownika Działu (A. Bierca). Dokumentacja ta, to m.in. fotografie: Bramy Wałowej, odcinka murów miejskich przy Baszcie Morze Czerwone, kwartału C, nowobudowanej Cerkwi w Parku Zamkowym, budynków „Czerwonych Koszar”, budynku przy ul. Bolesława Chrobrego nr 21 i 21a, budynku Bastei w trakcie remontu wraz z zachodnim fragmentem murów miejskich na odcinku pomiędzy Basteją a Bramą Pyrzycką.

Kontynuowane były też prace nad digitalizacją zbiorów fotografii analogowej Działu. Digitalizacji poddano także fotografie archiwalne ze zbiorów archiwum zakładowego MP GK.

Projekty naukowe

Kierownik Działu brała udział w spotkaniach dotyczących realizacji projektu, w którym partnerami są Urząd Miejski w Stargardzie oraz Miasto Neubrandenburg,

pt. *Dwa miejsca z historią – wystawy w klasztorze Franciszkanów w Neubrandenburgu oraz w Bastei w Stargardzie Szczecińskim*. Celem projektu jest przebudowa, remont i rozbudowa Bastei w Stargardzie oraz stworzenie nowych siedzib dla muzeów w Neubrandenburgu i Stargardzie. Wniosek został dofinansowany z Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna” Krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007-2013 Interreg IV A. W ramach realizacji powyższego projektu A. Majewska odpowiedzialna była za marketing projektu oraz organizację spotkań pomiędzy partnerami projektu w Stargardzie. Opracowała m.in. ulotki informacyjne o projekcie, a także przygotowała teksty ze strony partnera polskiego do wydawnictwa na temat Muzeum w Stargardzie i Muzeum w Neubrandenburgu, gdzie opisana została historia oraz działalność obu placówek. A. Majewska opracowała materiały, które zostały umieszczone na stronie internetowej niniejszego projektu. W dniach 30 czerwca – 1 lipca odbyła się konferencja w Neubrandenburgu, pt. *Zastosowanie nowoczesnej techniki informacyjnej w wystawach muzealnych – doświadczenia muzeów z Polski i Niemiec*. A. Majewska odpowiedzialna była za organizację tego przedsięwzięcia po stronie polskiej, dobór ekspertów ze strony partnera polskiego oraz kontakty z nimi i Partnerem Wiodącym.

Pracownik Działu (A. Bierca) uczestniczył w realizacji projektu: *Miejsca pracy przymusowej w czasach nazistowskich w Stargardzie i Stralsundzie – wspólna rekonstrukcja* w którym partnerami były Muzeum w Stargardzie oraz ośrodek dokumentacyjno-badawczy Prora Centrum z Niemiec. Projekt był realizowany od 2009 r. w ramach Programu Operacyjnego Celu 3 Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna” Krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007 - 2013 Interreg IVA. Efektem końcowym projektu była polsko – niemiecka publikacja: *Miejsca pracy przymusowej Polaków w Stralsundzie i Stargardzie/Orte der Zwangsarbeit von Polen in Stralsund und Stargard*, której współautorami są: Jolanta Aniszewska, Andrzej Bierca, Petra Clemens.

Udział w konferencjach naukowych

Pracownik Działu (A. Bierca) w 2011 r. wygłosił następujące referaty:

- *Kluczewo, Chojna, Bagicz – forpocztę imperium. Radzieckie wojska lotnicze na Pomorzu Zachodnim 1945 – 1992* (konferencja: *Wojska Radzieckie w Polsce 1944 – 1992* (Borne Sulinowo 7 – 9 kwietnia 2011 r.);

- *22. Pułk Piechoty pruskiej i jego udział w wojnie siedmioletniej 1756 – 1763* (konferencja: *Pomorze Zachodnie w wojnie siedmioletniej 1756 – 1763*; Kołobrzeg, 20 maja 2011 r.);

- *Jak obchodzi się z tematem pracy przymusowej w Stargardzie (w Muzeum w Stargardzie)* (promocja publikacji: *Miejsca pracy przymusowej Polaków w Stralsundzie i Stargardzie/Orte der Zwangsarbeit von Polen in Stralsund und Stargard*; Stralsund, 18 – 19 listopad 2011 r.);

- *Upamiętnienia wojen w Stargardzie (do 1939 r.)* (referat połączony z prezentacją multimedialną w ramach cyklu „Niedzielne Spotkania Historyczne”, Piwnica Towarzystwa Przyjaciół Stargardu, 9 października 2011 r.).

Publikacje

Od maja 2011 r. kierownik Działu rozpoczęła przygotowanie tekstów do druku w tomie VI Rocznika Muzeum w Stargardzie „Stargardia”. W tomie tym zamieszczony został m.in. artykuł A. Biercy pt. *Garnizon stargardzki w latach I wojny światowej*. Ten sam autor był także współautorem polsko – niemieckiej publikacji: *Miejsca pracy przymusowej Polaków w Stralsundzie i Stargardzie/Orte der Zwangsarbeit von Polen in Stralsund und Stargard*.

Ponadto pracownicy Działu (A. Majewska i A. Bierca) prowadzili konsultację merytoryczną przy opracowywaniu przewodnika pt. *Zachodniopomorskie tajemnice* (autor: M. Rembas, Szczecin 2011).

Wystawy

Kierownik Działu i pracownik Działu przygotowali opis do dziewięciu (A. Majewska - 7, A. Bierca - 2) plansz tematycznych stanowiących część wystawy plenerowej pt. *Stargardzkie kamienie milowe*. Ekspozycja została przygotowana przez Urząd Miejski w Stargardzie, w ramach obchodów „Europejskich Dni Dziedzictwa”. Dotyczyła najważniejszych wydarzeń w dziejach Stargardu.

Pracownik Działu (A. Bierca) odpowiadał za prezentację wystawy: *Zimna Wojna. Krótka historia podzielonego świata* przygotowanej przez Instytut Pamięci Narodowej, którą eksponowano w sierpniu 2011 r. w gmachu Muzeum przy Rynku Staromiejskim 3.

Działalność edukacyjna

Pracownicy Działu prowadzili lekcje muzealne w oparciu o wystawy: *Aptekarstwo stargardzkie na przestrzeni wieków*; *Stalagi w II Okręgu Wojskowym* oraz w formie prezentacji multimedialnej: *Stargard i stargardzianie w okresie II wojny światowej*. Przeprowadzano też lekcje w plenerze pt. *Średniowieczny system obronny Stargardu*.

Pozostałe

Kierownik Działu (A. Majewska) współpracowała z Fundacją Akademia Muzyki Dawnej przy organizacji spotkania w Stargardzie w cyklu pt. *Na Gotyckim Szlaku. Muzyka w zabytkach Pomorza Zachodniego (II Letni Festiwal Wędrowny 2011 r.)*. W ramach współpracy, wraz z Piotrem Tarnawskim – pracownikiem Działu Historycznego, oprowadzała zainteresowane osoby po Muzeum, a także wprowadziła w historię i architekturę kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela w Stargardzie. Przygotowała także informację o tym kościele dla wyżej wymienionej Fundacji.

Pracownik Działu (A. Bierca) w dniu 19 kwietnia 2011 r. brał udział w akcji wydobycia z ziemi (Stargard Kluczewo – Lotnisko) wraku niemieckiego czołgu średniego PzKfV IV z okresu II wojny światowej. Obiekt po wydobyciu został przetransportowany do Rogowa i stał się własnością Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

W drugiej połowie roku miał miejsce remont pomieszczeń biurowych Działu Dokumentacji Zabytków w Kamienicy przy Rynku Staromiejskim nr 3, połączony z wstawieniem nowych regałów na posiadaną w zbiorach dokumentację fotograficzną.

ROK SPRAWOZDAWCZY 2012

W 2012 r. w Dziale Dokumentacji Zabytków zatrudnione były dwie osoby merytoryczne: Andrzej Bierca – adiunkt muzealny oraz Agnieszka Matwiejczuk – bibliotekarz. Od 2 kwietnia do 28 września 2012 r. w Dziale Dokumentacji Zabytków odbywał staż Bartłomiej Puławski. Do jego zadań należało m.in. skanowanie zbioru archiwalnych fotografii Działu.

Zbiory

Zbiory Działu powiększyły się o elektroniczne kopie i wydruki wielkoformatowe powojennych planów kolei wąskotorowej na linii Stargard – Stara Dąbrowa. Przekazane one zostały przez Pana Ryszarda Burzykowskiego ze Szczecina.

Pan Andrzej Szutowicz przekazał *Mapy topograficzne Sztabu Generalnego WP* z terenu obecnego województwa zachodniopomorskiego w skalach 1:25 000 (2 sztuki) i 1:50 000 (14 sztuk).

Zakupiono także (Antykwariat „Wu-eL”, Szczecin) 16 fotografii Stargardu z lat 50. XX w.

Pod koniec roku poczyniono też starania o pozyskanie kopii elektronicznych map, planów i fotografii Stargardu i okolic sprzed 1945 r. ze zbiorów następujących instytucji: Kartenabteilung IIC Staatsbibliothek w Berlinie i Instytutu Herdera w Marburgu (Herder – Institut).

Zwrócono się do Muzeum Historii Fotografii w Krakowie z prośbą o wykonanie kopii fotografii Stargardu i wsi powiatu stargardzkiego z lat 40. i 50. XX w. autorstwa Jana Bułhaka i jego syna Janusza Bułhaka.

Ze zbiorów Estonian History Museum w Estonii pozyskano elektroniczną kopię fotografii Stargardu z 17 marca 1945 r., ukazującej jeszcze niezniszczone ulice Starego Miasta (obecne ul. Kazimierza Wielkiego, fragment ul. Kramarskiej).

W 2012 r. Dział Dokumentacji Zabytków pozyskał jedno stanowisko komputerowego systemu wspomagania pracy muzeów i innych instytucji kultury „MUZEO”, który służyć będzie opracowaniu kart do dokumentacji fotograficznej i zbioru map z Działu. Digitalizacji poddano też karty *Zabytków Ruchomych, Stargardu i miejscowości powiatu stargardzkiego* wypożyczone od Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie.

A. Bierca wykonał dokumentację fotograficzną zabudowy zabytkowej Stargardu i zmian w architektonicznym krajobrazie miasta. Były to fotografie cyfrowe: budynku Bastei i odcinka murów miejskich przy ul. Sukienniczej, remontowanych w ramach projektu pt. *Dwa miejsca z historią – wystawy w klasztorze Franciszkanów w Neubrandenburgu oraz w Bastei w Stargardzie Szczecińskim*; remontowanej cerkwi p.w. św. św. Piotra i Pawła; murów obronnych przy: ulicach Klasztornej, Spichrzowej, Strażniczej i Kasztelańskiej; Baszty Białogłówki i Baszty Tkaczy; Międzynarodowego Cmentarza Wojennego przy ul. W. Reymonta; remontowanych budynków Szkoły Muzycznej przy ul. Kazimierza Wielkiego; kościoła Najświętszej Marii Panny w Stargardzie (prace renowacyjne północnej ściany i wnętrza); kościoła p. w. św. Jana Chrzyciela i jego otoczenia; budynku plebanii św. Józefa w Stargardzie; budynków Muzeum przy Rynku Staromiejskim 2–4; Spichlerza przy ul. Spichrzowej; Bramy Młyńskiej, tablicy pamiątkowej „Dziesięciolecie Powrotu Ziemi Stargardzkiej do Macierzy” na budynku Poczty Polskiej przy ul. Pocztovej; remontowanej Bramy

Wałowej wraz z przyległym odcinkiem murów miejskich.

Wykonana została także dokumentacja fotograficzna wybranych miejsc i obiektów na terenie powiatu stargardzkiego: prac pogłębiających rzekę Inę na wysokości wsi Klepino; budowanego lapidarium w Grabowie; kościoła p.w. św. Józefa Oblubieńca w Małkocinie.

Kwerendy

Pracownik Działu A. Bierca kontynuował kwerendę w zbiorach archiwum IPN Oddział Szczecin i Książnicy Stargardzkiej dotycząca obecności na Pomorzu Zachodnim Armii Radzieckiej.

W oparciu o materiał zgromadzony w Dziale Dokumentacji Zabytków udzielono informacji o:

- pomniku upamiętniającym poległych w czasie I wojny światowej ze wsi Hinzendorf (Sowno) i Friedrichswalde (Podlesie);
- nieistniejącym kościele p.w. Św. Józefa w Stargardzie (dla Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miejskiego w Stargardzie);
- kościele NMP w Stargardzie (dla Stowarzyszenia Rewitalizacji Zabytków Sakralnych w Stargardzie);
- dawnych wsiach powiatu stargardzkiego (szadzkiego) leżących obecnie na terenie Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Drawsku Pomorskim;
- nieistniejącej synagodze w Stargardzie (dla „Dziennika Stargardzkiego”);
- „Białych Koszarach” i dawnym budynku Komendy Garnizonu Stargard (Wehrbezirkskommando) przy obecnym placu Św. Ducha;
- kościele p.w. Św. Ducha w Stargardzie;
- Kolumnie Zwycięstwa (dla Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie).

Wystawy

2 lutego pracownik Działu A. Bierca wraz z Piotrem Tarnawskim pracownikiem Działu Historycznego otworzyli w Prenzlau w Niemczech wystawę: *Stalagi w II Okręgu Wojskowym. Obozy jenieckie dla szeregowych i podoficerów w II Okręgu Wojskowym Wehrmachtu w latach 1939 – 1945* (wystawa była czynna do końca marca 2012 r.).

Na potrzeby wystawy plenerowej, w parku Bolesława Chrobrego, pt. *Stargardzkie zabytki Pomnikiem Historii* i publikacji katalogu tej wystawy pod tym samym tytułem (otwarcie wystawy: 17 kwietnia 2012 r.), Urzędowi Miejskiemu w Stargardzie użyczono fotografie przedstawiające stargardzkie zabytki stanowiące Pomnik Historii.

A. Bierca opracował dwie tablice (*Grenadierzy z „Czerwonych Koszar” i Łoże masonskie w Stargardzie*) stanowiące część wystawy plenerowej, w parku Bolesława Chrobrego, pt. *Tajemnice codzienności („Dni Dziedzictwa 2012”)*, otwartej w październiku 2012 r.

Był on także kuratorem wystawy pt. *Z oddali. Miasta Pomorza Zachodniego w 1954 roku w rysunkach Stanisława Mrowińskiego*, otwartej 6 grudnia 2012 r. w gmachu Muzeum przy Rynku Staromiejskim 3 (eksponowanej do połowy lutego 2013 r.). Wystawie towarzyszył katalog prac S. Mrowińskiego (pod redakcją Pawła Migdalskiego), do którego A. Bierca sporządził biogram artysty. Na wystawie

zaprezentowane zostały 124 oryginalne rysunki.

Pod koniec 2012 r. pracownik Działu A. Bierca przystąpił do prac (rozesłanie kwerend) nad wystawą pt. *Uzbrojenie i wyposażenie żołnierzy w „operacji pomorskiej” luty – marzec 1945 r.*, której otwarcie planowane jest na koniec lutego 2013 r.

Referaty

Pracownik Działu A. Bierca wygłosił referaty:

- z okazji 67 rocznicy walk o Stargard w końcowym okresie II wojny światowej (wystąpienie podczas uroczystości zorganizowanych na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym w Stargardzie przy ul. W. Reymonta, 5 marca 2012 r.);

- *Stargardzki garnizon* (w ramach cyklu „Muzealne Spotkania z Przeszłością”);

- *Urząd Bezpieczeństwa w Stargardzie w latach 1945 – 1956* (w ramach cyklu „Niedzielnych Spotkań Historycznych” organizowanych przez TPS).

Działalność edukacyjna

W okresie sprawozdawczym pracownik Działu A. Bierca przeprowadził sześć lekcji muzealnych z następujących tematów: *Stargard i stargardzianie w okresie II wojny światowej*; *Średniowieczny system obronny Stargardu* (3 lekcje w plenerze); *Stalagi w II Okręgu Wojskowym*.

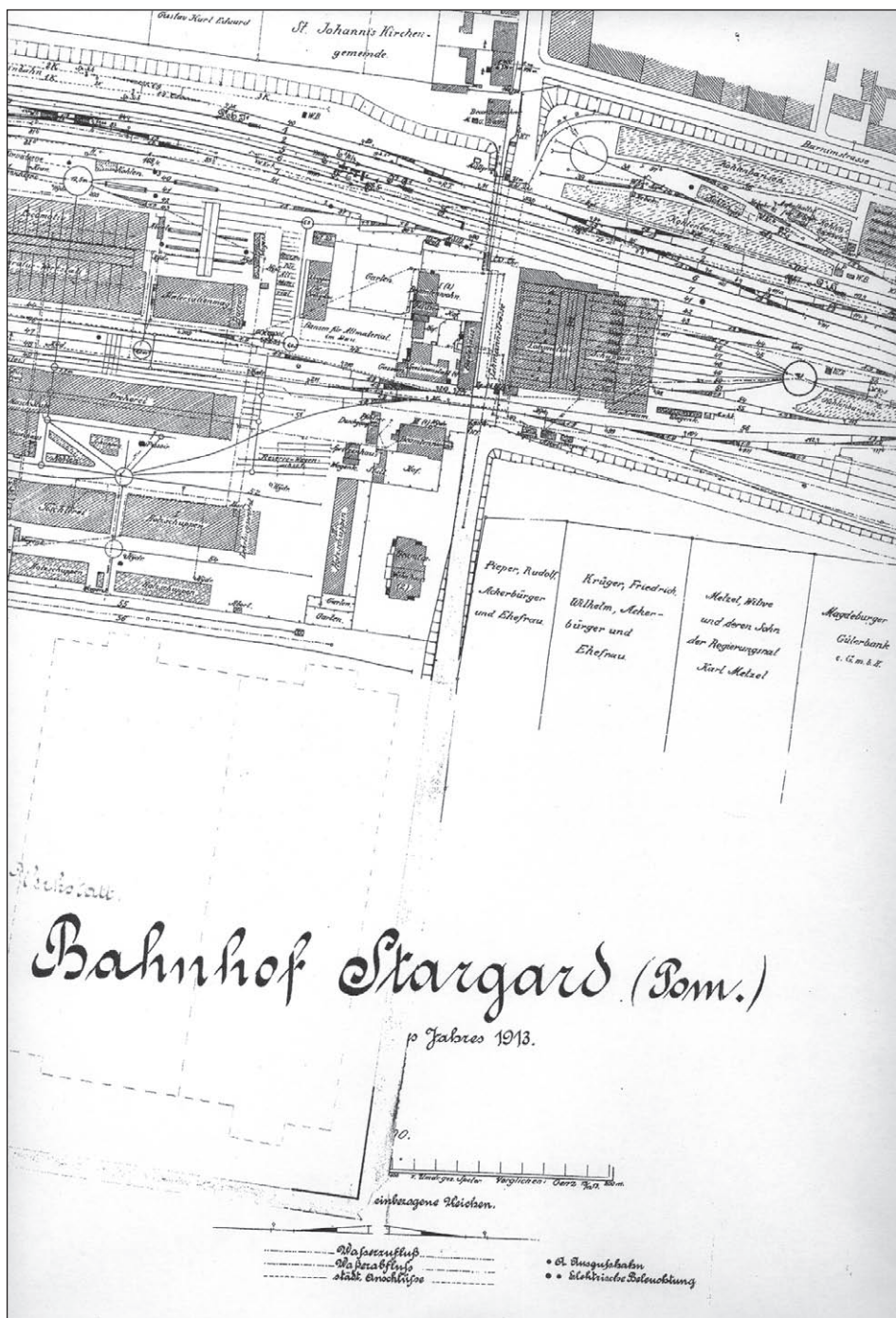
Pozostałe

W styczniu pracownik Działu A. Bierca wspólnie z P. Tarnawskim złożyli w Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie wniosek o dofinansowanie druku katalogu wystawy: *Stalagi w II Okręgu Wojskowym. Obozy jenieckie dla szeregowych i podoficerów w II Okręgu Wojskowym Wehrmachtu w latach 1939 – 1945*. Wniosek nie został pozytywnie rozpatrzony.

Pracownik Działu A. Bierca sporządził wniosek o udzielenie dotacji na wymianę stolarki okiennej w budynkach Muzeum przy Rynku Staromiejskim 2 – 4. Wniosek został złożony w kwietniu 2012 r. w Urzędzie Marszałkowskim w Szczecinie; nie uzyskał on akceptacji. Niemniej we wrześniu okna w fasadach kamienic 3 i 4 zostały wymienione.

W styczniu rozpoczęto prace nad opracowaniem *Planu Ochrony* dla budynków Muzeum w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 2 – 4 przez wykwalifikowanego pracownika ochrony, specjalistę II stopnia Pana J. Majznera. Plan został złożony 24 lutego w Komendzie Powiatowej Policji w Szczecinie (Wydział Postępowań Administracyjnych) celem akceptacji. Po poprawkach *Plan* został zatwierdzony 21 sierpnia 2012 r.

Andrzej Bierca

Ilustr. 1. Fragment planu stacji kolejowej w Stargardzie (*Bahnhof Stargard (Pom.)*), skala 1:2000, 1913/1916 r. Kopia w zbiorach Działu Dokumentacji Zabytków Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 2. Kamienica przy ul. Bolesława Chrobrego 21, 21a, wg stanu z 30 maja 2011 r.
Fot. Andrzej Bierca – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 3. Wnętrze kamienicy przy ul. Bolesława Chrobrego 21, 21a, wg stanu z 30 maja 2011 r.
Fot. Andrzej Bierca – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 4. Zachodni odcinek murów miejskich w Stargardzie przy ul. Sukienniczej pomiędzy Basteją a Bramą Pyrzycką, wg stanu z lipca 1956 r. Zakup od Antykwariatu „Wu-eL”.

Ilustr. 5. Prace przy rekonstrukcji sklepienia Kościoła NMP w Stargardzie, wg stanu z lat 50. XX w. Zakup od Antykwariatu „Wu-eL”.

Ilustr. 6. Remont i rozbudowa Bastii, wg stanu z 9 stycznia 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 7. Remont i rozbudowa Bastii - budowa recepcji i nowego wejścia do obiektu, wg stanu z 11 lipca 2013 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 8. Remont i rozbudowa Bastii – fragment remontowanych murów miejskich przy ul. Sukienniczej, wg stanu z 11 października 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

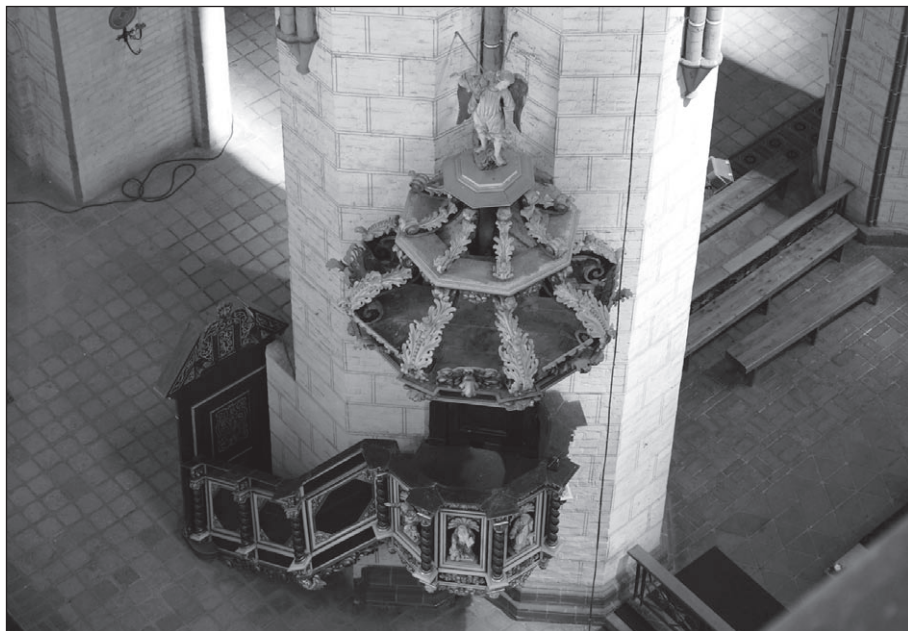
Ilustr. 9. Nowe płyty nagrobne jeńców serbskich zmarłych w Stalagu II D i pochowanych na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym w Stargardzie przy ul. W. Reymonta, wg stanu z 5 marca 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 10. Kościół NMP, remont północnej ściany korpusu głównego pomiędzy masywem wieżowym, a Kaplicą Mariacką, wg stanu z 6 sierpnia 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 11. Kościół NMP w Stargardzie, galerie nad obejściem chóru, wg stanu z 18 czerwca 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 12. Kościół NMP w Stargardzie widok na ambonę z galerii, wg stanu z 18 czerwca 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 13. Brama Wałowa podczas prac remontowych, widok od strony północno-zachodniej, wg stanu z 11 października 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)

Ilustr. 14. Kościół filialny p.w. św. Józefa Oblubieńca w Małkocinie, widok od strony północnej, wg stanu z 10 lipca 2012 r. (fot. A. Bierca - Muzeum w Stargardzie)